

Účetnictví bank ČR (s odkazem na IFRS dle vyhlášky 501/2002 Sb. pro finanční nástroje a ČÚS)

doc. Ing. Vladimír Zelenka, Ph.D.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Finanční nástroje (ČR)

- Vyhláška 501/2002 Sb. v platném znění
- České účetní standardy pro finanční instituce (ČÚS 101 až 115, Příloha k ČÚS pro finanční instituce „Společná ustanovení ke směrné účtové osnově“)

Vyhláška č. 501/2002 Sb. § 4a

- Odkaz na IAS 39 do konce 2018, od 2019 na IFRS 9 (pokud nedojde ke změně).
- Účetní jednotka pro účely vykazování finančních nástrojů, jejich oceňování a uvádění informací o nich v příloze v účetní závěrce postupuje podle mezinárodních účetních standardů upravených přímo použitelnými předpisy Evropské unie o uplatňování mezinárodních účetních standardů.

Finanční nástroje v IFRS

- **IAS 32 – Finanční nástroje: prezentace**
- **IAS 39 – Finanční nástroje: uznávání a oceňování (do r. 2018)**
- **IFRS 9 – Finanční nástroje (od r. 2019)**
- **IFRS 7 – Finanční nástroje: zveřejňování**

Finanční nástroj

Smlouva, jíž vzniká

jedné účetní jednotce

- **finanční aktivum** a jiné účetní jednotce
- **finanční závazek** nebo
- **nástroj vlastního kapitálu.**

Finanční aktivum (analogie ČÚS 101)

- Peněžní prostředky
- Smluvní nárok získat peněžní prostředky nebo jiné finanční aktivum jiné jednotky
- Smluvní nárok směřit s jinou jednotkou finanční nástroj za potenciálně výhodných podmínek
- Nástroj vlastního kapitálu jiné jednotky

Finanční závazek/ /kapitálový nástroj

Finanční závazek (analogie ČÚS 101):

- Smluvní závazek předat peněžní prostředky nebo jiné finanční aktivum jiné jednotce
- Smluvní závazek směnit finanční nástroj s jinou jednotkou za potenciálně nevýhodných podmínek

Kapitálový nástroj (analogie ČÚS 108):

- Smlouva dokládající zbytkový podíl na aktivech jednotky po odečtení všech jejích závazků

Kategorie finančních aktiv (analogie pro CP v ČÚS 108)

- FA oceňovaná fair value
s dopadem na výsledek
- Investice držené do splatnosti
- Úvěry a pohledávky
- Realizovatelná FA

Kategorie finančních závazků (analogie v ČÚS 108)

- Finanční závazky oceňované fair value s dopadem na výsledek
- Ostatní FZ

FA oceňovaná fair value s dopadem na výsledek

- FA k obchodování:
  - pořízená nebo vzniklá za účelem zisku z prodeje v krátké době
  - společně řízené součásti portfolia, u nichž je v poslední době prokázáno obchodování pro krátkodobý zisk
  - deriváty
- FA zařazená do této kategorie při prvotním uznání (volbou účetní jednotky)

FA zařazená do „FV výsledkově“ při prvotním uznání

- Pokud to přispěje k relevantnějším informacím:
  - sníží to tzv. „mismatch v rozvaze“
  - jsou-li portfolia FA řízena na bázi FV a informace o těchto portfoliích poskytována vedení na bázi FV
- Smlouva obsahující jeden či více vložených derivátů, pokud vložený derivát významně nemění peněžní toky a pokud je zřejmé, že vložené deriváty nebude možné oddělit

Investice držené do splatnosti

- FA s pevnými nebo pevně určitelnými platbami a pevnou splatností mimo úvěrů a pohledávek
- Jednotka hodlá držet do splatnosti a je toho schopna
- Při převodu, prodeji či uplatnění prodejní opce překlasifikace celé skupiny FA do realizovatelných FA

Úvěry a pohledávky

- Nederivátová FA s pevnými nebo určitelnými platbami
  - nekótovaná na aktivním trhu
  - nejsou určena k obchodování
  - nejsou klasifikována jako aktiva přeceňovaná výsledkově na FV při prvotním uznání

Realizovatelná FA

- Nederivátová FA, která nejsou
  - úvěry a pohledávky
  - investice do splatnosti
  - FA oceňovaná FV pomocí výsledku

FZ oceňované fair value s dopadem na výsledek

- FZ k obchodování:
  - pořízené nebo vzniklé za účelem zisku z krátkého prodeje v krátké době
  - společně řízené součásti portfolia, u nichž je v poslední době prokázáno obchodování pro krátkodobý zisk
  - deriváty
- FZ zařazená do této kategorie při prvotním uznání (volbou účetní jednotky)

Ostatní FZ

- FZ v rozsahu IAS 32, 39, které nejsou
  - k obchodování
  - klasifikovány jako oceňované FV pomocí výsledku

Prvotní ocenění

- Fair value
- Plus transakční náklady (pokud nejde o kategorii FA/FZ přeceňovanou na FV výsledkově)

Následná ocenění FA

- FA oceňovaná FV výsledkově:
  - FV výsledkově
- Investice do splatnosti:
  - amortised cost (výsledkově)
  - případný impairment (výsledkově)
- Úvěry a pohledávky:
  - stejně jako u investic do splatnosti

Následná ocenění FA

- Realizovatelná FA:
  - FV prostřednictvím OCI
(úrok a kursové Z/Z výsledkově)
  - Pořizovacími náklady, pokud FV nelze spolehlivě stanovit (u nekótovaných nástrojů vlastního kapitálu a jejich derivátů)
  - případný impairment (výsledkově)

Pokles hodnoty FA

- Předpokládatelný pokles hodnoty aktiva, který je pro existenci daného aktiva normální
- Pokles hodnoty aktiva z důvodu zhoršení vnějších či vnitřních podmínek, v rámci nichž aktivum existuje (zhoršení – impairment aktiva)

Impairment (zhoršení) FA

- Ztráta ze zhoršení aktiva se vykáže pouze, existuje-li náznak (důkaz) zhoršení.
- **Náznaky:**
  - významné finanční problémy emitenta nebo dlužníka,
  - porušení smlouvy (prodlení, nezaplacení),
  - úleva dlužníkovi z ekonomických důvodů,
  - pravděpodobnost konkursu nebo restrukturalizace dlužníka,
  - zánik aktivního trhu pro dané aktivum z důvodu finančních potíží,
  - změny v technologickém, tržním, ekonomickém a právním prostředí (u investic do nástrojů vl. kapitálu),
  - významný či dlouhodobý pokles fair value (dtto)

Impairment FA

- Zhoršení FA oceňovaných amortised cost se vykazuje:
  - výsledkově
  - na bázi současné hodnoty očekávaných budoucích CF diskontovaných původní efektivní úrokovou sazbou
  - zvrát ztráty ze zhoršení se vykazuje

Impairment FA

- Zhoršení FA oceňovaných pořizovacími náklady
  - výsledkově
  - na bázi současné hodnoty očekávaných budoucích CF diskontovaných aktuální tržní úrokovou sazbou
  - zvrát ztráty ze zhoršení se nevykazuje
- Zhoršení FA oceňovaných fair value výsledkově se nevykazuje.

Impairment FA

- Zhoršení FA oceňovaných fair value prostřednictvím OCI
  - výsledkově ve výši rozdílu mezi původním oceněním a „zhoršenou“ FV, včetně reklasifikace z OCI
  - zvrát ztráty ze zhoršení se může vykazovat jen u dluhových nástrojů

Obvyklé podmínky dodání FA (spotové obchody)

- Smlouvy s obvyklými podmínkami (termíny) dodání FA – do termínu podle platných předpisů nebo zvyklostí trhu
- Nejsou považovány za deriváty
- Nákup a prodej FA s obvyklými podmínkami dodání se aktivum vykáže (resp. vyjme z vykazování) buď k datu obchodu, nebo k datu vypořádání.

Derivát

Je finanční nástroj,

- jehož hodnota se mění v závislosti na změně podkladové veličiny,
- nevyžaduje žádnou nebo vyžaduje malou počáteční investici ve srovnání s ostatními typy smluv, v nichž je zakotvena obdobná reakce na změny tržních podmínek,
- který bude vypořádán v budoucnosti (delší než obvyklý termín dodání).

Deriváty

- Vykazují se od data obchodu do data vypořádání
- Oceňují se fair value
- Změny fair value se promítají výsledkově
- Zajišťovací deriváty mají jiný režim

Cenné papíry v aktivech (ČÚS 108)

- CP oceňované reálnou hodnotou se změnami proti výsledku hospodaření
- Realizovatelné CP
- CP držené do splatnosti
- Dluhové CP neurčené k obchodování (veřejně neobchodovatelné DCP pořízené v primárních emisích)

Cenné papíry v závazcích (ČÚS 108)

- Závazky z CP oceňovaných RH
(závazky z krátkého prodeje)
- Emitované CP

Prvotní ocenění CP

- Pořizovací cena
včetně přímých transakčních nákladů.

CP oceňovaný RH

- Za účelem prodeje nebo vypořádání v krátké době NEBO
- Je součástí definovaného portfolia finančních nástrojů, které jsou společně řízeny za účelem zisků z cenových rozdílů v krátkodobém časovém období
- Možná volba pro každý CP (v aktivech i závazcích) kromě účastnických CP (veřejně neobchodovaných s nespolehlivě určitelnou RH) a emitovaných CP.

Oceňování CP RH

- Změny RH proti výnosům
- Možnost zvlášť vykazovat úroky
- Při prodeji netto částka zisku/ztráty do výsledku hospodaření

CP držení do splatnosti

- FA se stanovenou splatností
- Úmysl a schopnost držet do splatnosti
- Nezařazen do CP RH nebo realizovatelný CP

Oceňování CP do splatnosti a DCP neurčených k obchodování

- Postupně se zvyšuje (snižuje) o nabíhající úroky
- Při prodeji se vykáže netto zisk/ztráta z prodeje do výsledku hospodaření

Realizovatelný CP

- Rozhodnutí účetní jednotky
- Nejsou zařazeny do ostatních kategorií
- Rovněž podíly, které nepředstavují rozhodující nebo podstatný vliv

Oceňování realizovatelných CP

- Změny RH přímo proti VK (nevýsledkově, skupina 56)
- Výsledkově – znehodnocení
- Výsledkově – podíly na zisku (dividendy)
- Výsledkově - kursově rozdílly
- Výsledkově – úroky
- Při prodeji se oceňovací rozdílly převedou do výsledku hospodaření
- Zisk/ztráta z prodeje RCP netto do výsledku hospodaření

Znehodnocení

- U RCP je při znehodnocení (tj. když je nižší RH než pořizovací cena upravená o splátky a amortizaci) případná „ztráta“ vykazovaná přímo ve VK převedena do výsledku hospodaření.
- U majetkových CP znehodnocení nevratné.
- U dluhových CP může být zvrát znehodnocení (proti výsledku hospodaření).

Přesuny mezi kategoriemi CP

- Nelze přesuny do a z CP RH
- Z RCP do CP do splatnosti buď při změně záměru držby CP nebo uplyne lhůta (viz další slide)
- Z CP do splatnosti do RCP při změně záměru nebo schopnosti držet CP do splatnosti

Prodej CP do splatnosti

- Prodá-li účetní jednotka CP do splatnosti, musí přesunout VŠECHNY zbývající CP do splatnosti do RCP.
- Do konce daného období + 2 další účetní období nesmí účetní jednotka žádný CP zařadit do CP do splatnosti.
- Výjimky - 3 měsíce do splatnosti,
  - přijato již 90 % pořiz. ceny CP,
  - důsledek ojedinělé události.

Repo operace a zápůjčky CP

- Poskytnuté CP (kolaterál) na samostatných analytických účtech v rámci stejného syntetického účtu – pokračuje se v účtování a oceňování
- Přijaté CP (kolaterál) na podrozvahových účtech
- Při prodeji přijatých CP vzniká závazek z krátkého prodeje ve výši prodejní ceny CP (17) a odúčtují se z podrozvahových účtů
- Závazky z krátkého prodeje se přeceňují na RH proti výsledku hospodaření

Deriváty (ČÚS 110)

- Definice stejná jako u IFRS.
- Derivátem nejsou repo smlouvy; komoditní smlouvy, kromě těch, se kterými se obchoduje na sekundárním trhu a kdy je jedna strana oprávněna vypořádat se finančně; smlouvy o nákupu a prodeji vlastních akcií, které budou vypořádány dodáním vlastních akcií; smlouvy s úhradou spjatou s klimatickými, geologickými a jinými fyzikálními faktory; finanční záruky včetně akreditivů.

Deriváty - klasifikace

Dle podstaty:

- Pevné termínové operace (forwardy, futures a swapy)
- Opční smlouvy

Dle motivu držby:

- K obchodování
- Zajišťovací

Dle podkladové veličiny:

- Úrokové, měnové, akciové, komoditní, úvěrové + kombinace

Účetní zachycení derivátů

- Rozvahové (a výsledkové) i podrozvahové účty od data sjednání do data konce
- Podrozvahové účty – pohledávky a závazky z derivátů v hodnotě podkladové veličiny
- Na rozvahových účtech v reálné hodnotě. Změny RH výsledkově

Zajišťovací deriváty

- Odpovídají strategii řízení rizik
- Dokumentace zajišťovacího vztahu
- Efektivní zajištění (80 % až 125 %) – efektivnost se posuzuje průběžně
- U zajištění peněžních toků musí jít o zajištění vysoce pravděpodobné transakce a musí existovat riziko toho, že změny peněžních toků ovlivní výsledek hospodaření.

Zajišťovaná pozice

- Zajišťovací nástroj je derivát, výjimečně jiné fin. aktivum nebo fin. závazek (pouze pro zajišťování měnového rizika).
- Zajišťovanými položkami jsou rozvahová aktiva, závazky, pevné přísliby, očekávané pravděpodobné budoucí transakce (doposud nesmluvní), čisté investice do cizoměnových účastí.

Zajištění změny RH zajišťované položky

- Zisky/ztráty ze změn RH zajišťovacích derivátů výsledkově
- Zisky/ztráty ze změn RH zajišťovaných položek výsledkově

Zajištění peněžních toků

- Zisky/ztráty zajišťovacího nástroje, které odpovídají zajišťovaným rizikům nevýsledkově ve vlastním kapitálu (56)
- Zisky/ztráty zajišťovacího nástroje, které odpovídají nezajištěným rizikům výsledkově ve vlastním kapitálu (61, 71)

Zajištění peněžních toků

- Dojde-li důsledkem zajištěné očekávané transakce k účetnímu zachycení aktiva nebo fin. závazku, Z/Z se z VK (56) převedou do výsledku v obdobích, kdy se zachycuje výsledek hospodaření spojený se zajišťovanou položkou.
- V případě nefinančního aktiva nebo závazku lze rovněž postupovat tak, že se Z/Z z VK (56) zahrne do pořizovací nebo jiné účetní ceny zajišťované položky.

Operace s CP a deriváty pro klienty (ČÚS 111)

- Obstarání prodeje nebo koupě CP
- Obhospodařování CP
- Úschova CP
- Správa CP
- Uložení CP
- Obstarání emise CP